ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 5ης Μαρτίου 1998 *

Στην υπόθεση C-194/96,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Bundessozialgerichl (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Hilmar Kulzer

και

Freistaat Bayern,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 2, παράγραφος 3, 73 και 77 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 3427/89 του Συμβουλίου, της 30ής Οκτωβρίου 1989 (ΕΕ L 331, σ. 1), και στη συνέχεια με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1247/92 του Συμβουλίου, της 30ής Απριλίου 1992 (ΕΕ L 136, σ. 1),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. Gulmann, πρόεδρο τμήματος, J. C. Moitinho de Almeida, D. A. O. Edward (εισηγητή), J.-P. Puissochet και P. Jann, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: N. Fennelly
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο Kulzer, εκπροσωπούμενος από τον Michael Kaplitz, δικηγόρο Schwandorf,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Peter Hillenkamp, νομικό σύμβουλο,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Επιτροπής κατά τη συνεδρίαση της 16ης Σεπτεμβρίου 1997,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 23ης Οκτωβρίου 1997,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με απόφαση της 30ής Απριλίου 1996, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 10 Ιουνίου 1996, το Bundessozialgericht υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 2, παράγραφος 3, 73 και 77 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του

Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 3427/89 του Συμβουλίου, της 30ής Οκτωβρίου 1989 (ΕΕ L 331, σ. 1), και στη συνέχεια με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1247/92 του Συμβουλίου, της 30ής Απριλίου 1992 (ΕΕ L 136, σ. 1, στο εξής: κανονισμός).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Kulzer και του Freistaat Bayern αναφορικά με τη χορήγηση οικογενειακών επιδομάτων για το συντηρούμενο τέκνο του.

Το κοινοτικό δίκαιο

3 Η τέταρτη και πέμπτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1408/71, προ της τροποποιήσεώς του (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73), έχουν ως εξής:

«ότι εξαιτίας των σημαντικών διαφορών που υφίστανται μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών ως προς το προσωπικό πεδίο εφαρμογής τους, είναι προτιμότερο να τεθεί η αρχή, βάσει της οποίας ο κανονισμός ισχύει για όλους τους υπηκόους των κρατών μελών που είναι ασφαλισμένοι στο πλαίσιο των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως που εδημιουργήθησαν υπέρ των μισθωτών·

ότι οι κανόνες συντονισμού των εθνικών νομοθεσιών περί κοινωνικής ασφαλίσεως εντάσσονται στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων υπηκόων των κρατών μελών και οφείλουν, ως εκ τούτου, να συμβάλλουν στη βελτίωση του επιπέδου ζωής τους και των συνθηκών απασχολήσεώς τους, εγγυώμενοι στο εσωτερικό της Κοινότητος, αφ' ενός, ίση μεταχείριση σε όλους τους υπηκόους των κρατών μελών έναντι των διαφόρων εθνικών νομοθεσιών και αφ' ετέρου την απόλαυση των παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως από τους εργαζομένους και τα πρόσωπα που έλκουν απ' αυτούς δικαιώματα, ανεξάρτητα από τον τόπο απασχολήσεως ή κατοικίας τους».

4 Το άρθρο 1, στοιχείο α', του κανονισμού προβλέπει ότι, για την εφαρμογή του κανονισμού,

«α) ως "μισθωτός" και "μη μισθωτός" νοείται, αντίστοιχα, κάθε πρόσωπο:

i) το οποίο είναι ασφαλισμένο δυνάμει υποχρεωτικής ή προαιρετικής συνεχίσεως της ασφαλίσεως κατά ενός ή περισσοτέρων κινδύνων που αντιστοιχούν στους κλάδους συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως που εφαρμόζεται στους μισθωτούς ή μη μισθωτούς,

ii) το οποίο είναι ασφαλισμένο υποχρεωτικά κατά ενός ή περισσοτέρων κινδύνων που αντιστοιχούν στους κλάδους, στους οποίους εφαρμόζεται ο παρών κανονισμός, στο πλαίσιο συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως που καλύπτει όλους τους κατοίκους ή το σύνολο του ενεργού πληθυσμού:

— όταν οι τρόποι διαχειρίσεως ή χρηματοδοτήσεως του συστήματος αυτού επιτρέπουν τον χαρακτηρισμό του ως μισθωτού ή μη μισθωτού, ή

— ελλείψει τέτοιων κριτηρίων, όταν το πρόσωπο είναι ασφαλισμένο δυνάμει υποχρεωτικής ή προαιρετικής συνεχίσεως της ασφαλίσεως κατά άλλου κινδύνου καθοριζόμενου στο παράρτημα I, στο πλαίσιο συστήματος δημιουργηθέντος προς όφελος των μισθωτών ή μη μισθωτών ή ενός συστήματος αναφερόμενου στο σημείο iii ή, ελλείψει τέτοιου συστήματος στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, όταν το πρόσωπο αυτό ανταποκρίνεται στον ορισμό του παραρτήματος I,

iii) το οποίο είναι ασφαλισμένο υποχρεωτικά κατά περισσοτέρων κινδύνων που αντιστοιχούν στους κλάδους, στους οποίους εφαρμόζεται ο παρών κανονισμός, στο πλαίσιο συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως οργανωμένου κατά τρόπο ενιαίο υπέρ του συνόλου του αγροτικού πληθυσμού, σύμφωνα με τα κριτήρια που καθορίζονται στο παράρτημα I,

iv) το οποίο είναι ασφαλισμένο προαιρετικά κατά ενός ή περισσοτέρων κινδύνων που αντιστοιχούν στους κλάδους στους οποίους εφαρμόζεται ο παρών κανονισμός, στο πλαίσιο συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως κράτους μέλους δημιουργηθέντος προς όφελος των μισθωτών ή μη μισθωτών ή όλων των κατοίκων ή ορισμένων κατηγοριών κατοίκων:

— αν τούτο ασκεί μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα

ή

— αν τούτο είχε προηγουμένως ασφαλισθεί υποχρεωτικά κατά του ίδιου κινδύνου, στο πλαίσιο συστήματος δημιουργηθέντος προς όφελος των μισθωτών ή μη μισθωτών του ίδιου κράτους μέλους.»

5 Στο στοιχείο ι' του ίδιου άρθρου του κανονισμού ορίζεται, στο πρώτο εδάφιο, ότι «ο όρος "νομοθεσία" προσδιορίζει, για κάθε κράτος μέλος, τους υφιστάμενους ή μελλοντικούς νόμους, τις κανονιστικές πράξεις, κανονισμούς και κάθε άλλο μέτρο εφαρμογής, που αφορούν τους κλάδους και τα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως που προβλέπονται στο άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, ή τις ειδικές παροχές χωρίς συνεισφορά που προβλέπονται στην παράγραφο 1α του άρθρου 4».

6 Το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 3, του κανονισμού ορίζει:

«1. Ο παρών κανονισμός ισχύει για εργαζόμενους που υπάγονται ή υπήχθησαν στην νομοθεσία ενός ή περισσοτέρων από τα κράτη μέλη και είναι υπήκοοι ενός από τα κράτη μέλη ή απάτριδες ή πρόσφυγες που κατοικούν στο έδαφος ενός κράτους μέλους, καθώς και για τα μέλη της οικογενείας τους και για τους επιζώντες τους.

(...)

3. Ο παρών κανονισμός ισχύει για τους δημοσίους υπαλλήλους και για το εξομοιούμενο προς αυτούς, σύμφωνα με την εφαρμοζόμενη νομοθεσία, προσωπικό κατά το μέτρο που υπάγονται ή υπήχθησαν στην νομοθεσία κράτους μέλους, επί της οποίας έχει εφαρμογή ο παρών κανονισμός.»

7 Το άρθρο 4, παράγραφος 4, του κανονισμού προβλέπει:

«4. Ο παρών κανονισμός δεν ισχύει για την κοινωνική και ιατρική πρόνοια, ούτε για τα συστήματα παροχών υπέρ θυμάτων του πολέμου ή των συνεπειών του, ούτε για τα ειδικά συστήματα των δημοσίων υπαλλήλων ή των προς αυτούς εξομοιουμένων.»

8 Σύμφωνα με το άρθρο 73 του κανονισμού, ο μισθωτός ή ο μη μισθωτός που υπάγεται στη νομοθεσία κράτους μέλους δικαιούται καταρχήν, για τα μέλη της οικογενείας του που κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, τις οικογενειακές παροχές που προβλέπονται από τη νομοθεσία του πρώτου κράτους, ως εάν αυτά κατοικούσαν στο έδαφος του εν λόγω πρώτου κράτους.

9 Το άρθρο 77, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού προβλέπει:

«2. Οι παροχές χορηγούνται, οποιοδήποτε κι αν είναι το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου κατοικεί ο δικαιούχος συντάξεων ή τα τέκνα του, κατά τους ακόλουθους κανόνες:

α) στον δικαιούχο συντάξεως που οφείλεται δυνάμει της νομοθεσίας ενός μόνον κράτους μέλους, σύμφωνα με την νομοθεσία του κράτους μέλους που είναι αρμόδιο για την σύνταξη.»

10 Το σημείο Ι, Γ (Γερμανία), του παραρτήματος Ι του κανονισμού έχει ως εξής:

«Αν ο γερμανικός φορέας είναι ο αρμόδιος φορέας για τη χορήγηση οικογενειακών παροχών, σύμφωνα με τον τίτλο ΙΙΙ, κεφάλαιο 7, του κανονισμού, θεωρείται, κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', σημείο ii, του κανονισμού:

α) ως μισθωτός, πρόσωπο ασφαλισμένο υποχρεωτικά κατά του κινδύνου της ανεργίας ή πρόσωπο το οποίο λαμβάνει, σε συνάρτηση με την ασφάλιση αυτή, παροχές εις χρήμα λόγω ασθένειας ή ανάλογες παροχές·

β) ως μη μισθωτός, πρόσωπο που ασκεί μη μισθωτή δραστηριότητα και το οποίο υποχρεούται:

— να ασφαλισθεί ή να καταβάλλει εισφορές κατά του κινδύνου γήρατος σε σύστημα ασφαλίσεως μη μισθωτών, ή

— να ασφαλισθεί στο πλαίσιο της υποχρεωτικής ασφαλίσεως συντάξεως.»

Η γερμανική νομοθεσία

11 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, σημείο 1, του Bundeskindergeldgesetz της 14ης Απριλίου 1964, όπως ίσχυε την 21η Ιανουαρίου 1986 (ομοσπονδιακού νόμου περί επιδομάτων συντηρούμενου τέκνου, *BGBl.* I, σ. 222, στο εξής: BKGG),

ορίζει ότι κάθε πρόσωπο που κατοικεί ή διαμένει συνήθως στη Γερμανία δικαιούται, δυνάμει του άρθρου του 2, παράγραφος 1, οικογενειακών επιδομάτων για τα τέκνα του και τα εξομοιούμενα προς αυτά πρόσωπα.

12 Το άρθρο 2, παράγραφος 5, του BKGG προβλέπει ότι τα τέκνα που δεν κατοικούν ούτε διαμένουν συνήθως στη Γερμανία δεν λαμβάνονται υπόψη όσον αφορά τον υπολογισμό των οικογενειακών επιδομάτων.

Η διαφορά της κύριας δίκης

13 Ο Kulzer, Γερμανός υπήκοος, κατοικεί στη Γερμανία και λαμβάνει, ως συνταξιούχος αστυνομικός, σύνταξη από το Freistaat Bayern. Είναι πατέρας της Stefanie, η οποία γεννήθηκε το 1974 και ζει, από το 1983, στη Γαλλία, μαζί με τη μητέρα της, Γαλλίδα υπήκοο, από την οποία ο Kulzer είναι διαζευγμένος. Μετά τον θάνατο, το 1987, της μητέρας της, η Stefanie συνέχισε να ζει στη Γαλλία μαζί με τους γονείς της μητέρας της. Η Stefanie φοίτησε σε γαλλικό σχολείο και, κατά τη διάρκεια των σχολικών διακοπών, επισκεπτόταν τακτικώς τον πατέρα της, ο οποίος κατέβαλλε πάντοτε τα έξοδα σπουδών και συντηρήσεώς της. Ο Kulzer δήλωσε στις γερμανικές αρχές την ύπαρξη δεύτερης κατοικίας επ' ονόματι της θυγατέρας του. Οι γαλλικές αρχές ουδέποτε του κατέβαλαν οικογενειακά επιδόματα.

Όσον αφορά το δεύτερο ερώτημα σχετικά με το άρθρο 73 του κανονισμού

14 Τον Οκτώβριο του 1988, ο Kulzer ζήτησε από το Freistaat Bayern την καταβολή, δυνάμει του BKGG, οικογενειακών επιδομάτων για τη θυγατέρα του Stefanie. Το αίτημα αυτό, καθώς και η ακολουθήσασα διοικητική ένσταση, απορρίφθηκαν αντιστοίχως στις 27 Ιουλίου και στις 5 Δεκεμβρίου 1989.

15 Δεδομένου ότι η ασκηθείσα κατά των αποφάσεων αυτών προσφυγή απορρίφθηκε, ο Kulzer άσκησε έφεση ενώπιον του Landessozialgericht το οποίο επιβεβαίωσε την απόφαση του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου για τον λόγο ότι η θυγατέρα του Kulzer κατοικούσε στη Γαλλία. Το εν λόγω δικαστήριο έκρινε ότι ούτε η δήλωση του Kulzer περί δεύτερης κατοικίας ούτε οι τακτικές

επισκέψεις της θυγατέρας του κατά τις σχολικές διακοπές επέτρεπαν να θεωρηθεί ότι πληρούνταν η προβλεπόμενη από το BKGG προϋπόθεση. Ομοίως, το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι ο Kulzer δεν μπορούσε να στηριχθεί στο άρθρο 73 του κανονισμού, διότι, δεδομένου ότι ήταν συνταξιούχος, δεν ήταν ούτε εργαζόμενος κατά την έννοια του άρθρου 1 ούτε δημόσιος υπάλληλος κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 3, του ίδιου κανονισμού. Επιπλέον, δεν μπορούσε να τύχει εφαρμογής το άρθρο 77, παράγραφος 2, του κανονισμού, εφόσον η βάσει του BKGG καταβολή οικογενειακών επιδομάτων ουδεμία σχέση είχε με τη λήψη συντάξεως.

16 Κατόπιν τούτου, ο Kulzer άσκησε ενώπιον του Bundessozialgericht αναίρεση κατά την αποφάσεως αυτής. Ενώπιον του δικαστηρίου αυτού, υποστηρίζει, μεταξύ άλλων, ότι, ως συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος, δικαιούται επίσης, δυνάμει του άρθρου 73 του κανονισμού, των καταβαλλομένων βάσει του BKGG οικογενειακών επιδομάτων.

17 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Bundessozialgericht αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) α) Τυγχάνει εφαρμογής ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71, ειδικότερα το άρθρο του 73, όταν δεν είναι ο ίδιος ο δικαιούχος (ειδικότερα ο μισθωτός ή μη μισθωτός) αυτός που έχει ασκήσει το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αλλά το τέκνο για το οποίο ζητούνται οικογενειακές παροχές;

β) Έχει εν προκειμένω σημασία το γεγονός ότι ο άλλος γονέας, ο οποίος μετοίκησε με το τέκνο σε άλλο κράτος μέλος, εργάστηκε στο κράτος εκείνο μέχρι τον θάνατό του ως μισθωτός ή μη μισθωτός;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:

Είναι ένας συνταξιούχος αστυνομικός "δημόσιος υπάλληλος" κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71;»

18 Όπως προκύπτει από τη διάταξη περί παραπομπής, η υπό κρίση υπόθεση θέτει δύο προβλήματα, το ένα σχετικά με το άρθρο 73 του κανονισμού και το έτερο σχετικά με το άρθρο 77 του ίδιου κανονισμού.

Όσον αφορά το πρόβλημα σχετικά με το άρθρο 73 του κανονισμού

19 Πρώτον, το εθνικό δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να μάθει αν το άρθρο 73 του κανονισμού, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του σημείου Ι, Γ, του παραρτήματος Ι του ίδιου κανονισμού, πρέπει να ερμηνευθεί, προκειμένου περί καταβολής οικογενειακών επιδομάτων βάσει της γερμανικής νομοθεσίας, υπό την έννοια ότι αφορά πρόσωπο, υπήκοο αυτού του κράτους μέλους, το οποίο λαμβάνει, δυνάμει της νομοθεσίας αυτού του κράτους, παροχή γήρατος ως συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος, στην περίπτωση που το πρόσωπο αυτό εργάστηκε μόνον εντός του κράτους μέλους του οποίου είναι υπήκοος και όπου το συντηρούμενο απ' αυτόν τέκνο μετοίκησε σε άλλη κοινοτική χώρα μαζί με την πρώην σύζυγο του συνταξιούχου.

20 Επικουρικώς, το εθνικό δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο σχετικά με την επιρροή που ασκεί, σε μια τέτοια περίπτωση, το γεγονός ότι η πρώην σύζυγος του ενδιαφερομένου άσκησε, εντός του κράτους μέλους όπου αυτή μετοίκησε, δραστηριότητα ως μισθωτός ή μη μισθωτός κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', του κανονισμού.

21 Για να δοθεί απάντηση στα ερωτήματα αυτά, πρέπει να εξετασθεί, πρώτον, αν ένα τέτοιο πρόσωπο, όπως ο αναιρεσείων της κύριας δίκης, που είναι συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος και εργάστηκε μόνον εντός του κράτους του οποίου έχει την ιθαγένεια, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού όταν το συντηρούμενο απ' αυτόν τέκνο μετοίκησε σε άλλη κοινοτική χώρα μαζί με την πρώην σύζυγό του.

22 Το προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού προσδιορίζεται στο άρθρο του 2, το οποίο αποτελεί μέρος του τίτλου Ι, που επιγράφεται «Γενικές διατάξεις».

23 Βάσει της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού, ο κανονισμός εφαρμόζεται, μεταξύ άλλων, στους «μισθωτούς ή μη μισθωτούς που υπάγονται ή υπήχθησαν στη νομοθεσία ενός ή περισσοτέρων από τα κράτη μέλη».

24 Με την απόφασή του της 31ης Μαΐου 1979, 182/78, Pierik (Συλλογή τόμος 1979/II, σ. 3, σκέψη 4), το Δικαστήριο έκρινε ότι, δεδομένου ότι η έννοια του «εργαζομένου» έχει ευρύ περιεχόμενο, καλύπτει κάθε πρόσωπο το οποίο, ασχέτως του αν ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα, έχει την ιδιότητα του ασφαλισμένου βάσει της περί κοινωνικής ασφαλίσεως νομοθεσίας ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών. Επομένως, οι δικαιούχοι συντάξεως βάσει της νομοθεσίας ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών, έστω και αν δεν ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα, εμπίπτουν, λόγω της υπαγωγής τους σε σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως, με εξαίρεση την περίπτωση που ισχύουν επ' αυτών ειδικές διατάξεις, στις διατάξεις του κανονισμού περί των «εργαζομένων».

25 Το άρθρο 2, παράγραφος 3, του κανονισμού προβλέπει ότι ο εν λόγω κανονισμός εφαρμόζεται και επί των δημοσίων υπαλλήλων, εφόσον αυτοί υπάγονται ή υπήχθησαν στη νομοθεσία κράτους μέλους επί του οποίου εφαρμόζεται ο κανονισμός. Στο πλαίσιο του συστήματος της Συνθήκης, οι δημόσιοι υπάλληλοι θεωρούνται ως μισθωτοί (βλ. την απόφαση της 24ης Μαρτίου 1994, C-71/93, Van Poucke (Συλλογή 1994, σ. I-1101, σκέψη 17).

26 Για τους ίδιους λόγους που ώθησαν το Δικαστήριο να εκτιμήσει, στην προπαρατεθείσα απόφασή του Pierik, ότι η έννοια του «εργαζομένου» καλύπτει και τους συνταξιούχους εργαζομένους, έτσι και η έννοια του «δημοσίου υπαλλήλου» που περιλαμβάνεται σε διάταξη με γενικό περιεχόμενο, η οποία προσδιορίζει το πεδίο εφαρμογής όσον αφορά πρόσωπα του κανονισμού, πρέπει να νοηθεί ως καλύπτουσα τους συνταξιούχους δημοσίους υπαλλήλους που δεν ασκούν πλέον επαγγελματική δραστηριότητα, εφόσον αυτοί υπάγονται ή υπήχθησαν στη νομοθεσία κράτους μέλους επί της οποίας εφαρμόζεται ο παρών κανονισμός.

27 Όσον αφορά το γεγονός ότι το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το προδικαστικό ερώτημα ουδέποτε διακινήθηκε εντός της Κοινότητας, πρέπει καταρχάς να επισημανθεί ότι στην τέταρτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1408/71,

προ της τροποποιήσεώς του, αναφέρεται ότι, «εξαιτίας των σημαντικών διαφορών που υφίστανται μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών ως προς το προσωπικό πεδίο εφαρμογής τους, είναι προτιμότερο να τεθεί η αρχή, βάσει της οποίας ο κανονισμός ισχύει για όλους τους υπηκόους των κρατών μελών που είναι ασφαλισμένοι στο πλαίσιο των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως που εδημιουργήθησαν υπέρ των μισθωτών».

28 Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο 1, στοιχείο α', του κανονισμού, ως «μισθωτός» και ως «μη μισθωτός» νοείται, ανεπιφυλάκτως, «κάθε πρόσωπο» που είναι ασφαλισμένο, στο πλαίσιο ενός των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως που μνημονεύονται στο άρθρο αυτό, κατά των κινδύνων και σύμφωνα με τις μνημονευόμενες στη διάταξη αυτή προϋποθέσεις (βλ., υπ' αυτή την έννοια, την απόφαση της 3ης Μαΐου 1990, C-2/89, Kits van Heijningen, Συλλογή 1990, σ. I-1755, σκέψη 9). Ομοίως, ο κανονισμός εφαρμόζεται, σύμφωνα με το άρθρο του 2, παράγραφοι 1 και 3, στους μισθωτούς ή μη μισθωτούς και στους δημοσίους υπαλλήλους που υπάγονται ή υπήχθησαν στη νομοθεσία ενός μόνον κράτους μέλους.

29 Περαιτέρω, με την απόφασή του της 9ης Δεκεμβρίου 1965, 44/65, Singer (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 201, ειδικότερα, σ. 208 και 209), το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 52 του κανονισμού 3 του Συμβουλίου, της 25ης Σεπτεμβρίου 1958, περί κοινωνικής ασφαλίσεως των διακινουμένων εργαζομένων (ΑΒΙ. 1958, 30, σ. 561), εφαρμόζεται επί όλων των προσώπων που τυγχάνουν παροχών δυνάμει της νομοθεσίας κράτους μέλους και ότι η έννοια του «εργαζομένου» δεν περιορίζεται, όπως είναι επόμενο, μόνο στους stricto sensu διακινούμενους εργαζομένους ή μόνο στις μετακινήσεις που συνδέονται με την άσκηση της εργασίας τους.

30 Τέλος, σύμφωνα με την πέμπτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1408/71, προ της τροποποιήσεώς του, οι κανόνες συντονισμού των εθνικών νομοθεσιών περί κοινωνικής ασφαλίσεως που προβλέπει αφορούν και την κατάσταση κατά την οποία μέλη της οικογενείας ενός εργαζομένου διακινούνται στο εσωτερικό της Κοινότητας.

31 Κατά συνέπεια, διαπιστώνεται ότι ένα πρόσωπο, όπως ο αναιρεσείων της κύριας δίκης, ο οποίος είναι συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος και εργάστηκε μόνον εντός του κράτους του οποίου έχει την ιθαγένεια, εμπίπτει στο

προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού στην περίπτωση που το συντηρούμενο απ' αυτόν τέκνο διακινήθηκε στο εσωτερικό της Κοινότητας μαζί με την πρώην σύζυγο του εν λόγω υπαλλήλου, εφόσον αυτός υπάγεται ή υπήχθη στη νομοθεσία κράτους μέλους επί της οποίας εφαρμόζεται ο κανονισμός.

32 Επομένως, δεν παρίσταται ανάγκη να εξεταστεί αν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι η πρώην σύζυγος του αναιρεσείοντος της κύριας δίκης άσκησε μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα ύστερα από τη διακίνησή της στο εσωτερικό της Κοινότητας.

33 Κατά συνέπεια, πρέπει να εξετασθεί αν ένα τέτοιο πρόσωπο μπορεί να επικαλεστεί το άρθρο 73 του κανονισμού προκειμένου να τύχει των οικογενειακών επιδομάτων που προβλέπει η γερμανική νομοθεσία.

34 Μολονότι το άρθρο 73 του κανονισμού δεν αφορά ρητώς τους δημοσίους υπαλλήλους, η κατάσταση ενός προσώπου όπως ο αναιρεσείων της κύριας δίκης πρέπει καταρχήν να εξομοιωθεί προς αυτήν των μισθωτών περί των οποίων γίνεται λόγος στο άρθρο 1, στοιχείο α', του κανονισμού, και τούτο εφόσον, όπως προκύπτει από τη σκέψη 25 της παρούσας αποφάσεως, οι δημόσιοι υπάλληλοι θεωρούνται, στο πλαίσιο του συστήματος της Συνθήκης, ως μισθωτοί.

35 Η έννοια του «μισθωτού» κατά το άρθρο 73 του κανονισμού ορίζεται στο άρθρο 1, στοιχείο α'. Όμως, του ορισμού αυτού υπερισχύει ο ορισμός που περιέχεται στο σημείο Ι, Γ, του παραρτήματος Ι του κανονισμού όταν ο αρμόδιος για τη χορήγηση οικογενειακών παροχών φορέας είναι, σύμφωνα με τον τίτλο ΙΙΙ, κεφάλαιο 7, του κανονισμού, γερμανικός.

36 Πράγματι, από το κείμενο του παραρτήματος αυτού, το οποίο παραπέμπει στο άρθρο 1, στοιχείο α', σημείο ii, του κανονισμού, προκύπτει ότι μόνον οι εργαζόμενοι που είναι υποχρεωτικώς ασφαλισμένοι στο πλαίσιο ενός από τα συστήματα που μνημονεύονται στην εν λόγω διάταξη δικαιούνται γερμανικών οικογενειακών επιδομάτων δυνάμει του τίτλου III, κεφάλαιο 7, του κανονισμού (απόφαση της 12ης Ιουνίου 1997, C-266/95, Merino García, Συλλογή 1997, σ. I-3279, σκέψη 24).

37 Υπό τις συνθήκες αυτές, θα συνιστούσε παραγνώριση των διατάξεων του παραρτήματος I το να επιτραπεί σε συνταξιούχο δημόσιο υπάλληλο, όπως ο αναιρεσείων της κύριας δίκης, να επικαλεστεί το άρθρο 73 του κανονισμού προκειμένου να τύχει γερμανικών οικογενειακών επιδομάτων για τον λόγο ότι, κατά γενικό κανόνα, η κατάσταση των δημοσίων υπαλλήλων πρέπει να εξομοιώνεται προς αυτήν των μισθωτών.

38 Υπό το φως των ανωτέρω, στο ερώτημα σχετικά με το άρθρο 73 του κανονισμού πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η διάταξη αυτή, νοούμενη σε συνδυασμό με αυτές του σημείου I, Γ, του παραρτήματος I του ίδιου κανονισμού, πρέπει να ερμηνευθεί, προκειμένου περί της καταβολής οικογενειακών επιδομάτων σύμφωνα με τη γερμανική νομοθεσία, υπό την έννοια ότι δεν αφορά πρόσωπο, υπήκοο αυτού του κράτους μέλους, το οποίο λαμβάνει, βάσει της νομοθεσίας αυτού του κράτους, παροχή γήρατος ως συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος, στην περίπτωση όπου το εν λόγω πρόσωπο εργάστηκε μόνον εντός του κράτους μέλους του οποίου έχει την ιθαγένεια και όπου το συντηρούμενο υπ' αυτού τέκνο διακινήθηκε στο εσωτερικό της Κοινότητας μαζί με την πρώην σύζυγο του εν λόγω υπαλλήλου.

Όσον αφορά το ερώτημα σχετικά με το άρθρο 77 του κανονισμού

39 Ενόψει των περιστάσεων της υποθέσεως της κύριας δίκης, πρέπει να εξεταστεί, προκειμένου να δοθεί μια όσο το δυνατό περισσότερο πλήρης και λυσιτελής απάντηση στο εθνικό δικαστήριο, το ζήτημα αν το άρθρο 77, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι τούτο αφορά, όπως έχει υποστηρίξει η Επιτροπή, την κατάσταση προσώπου, όπως ο αναιρεσείων της κύριας δίκης, το οποίο δικαιούται συντάξεως βάσει ειδικού συστήματος δημοσίων υπαλλήλων ή εξομοιουμένων προς αυτούς.

40 Με την απόφασή του της 8ης Μαρτίου 1979, 129/78, Lohmann (Συλλογή τόμος 1979/Ι, σ. 467), το Δικαστήριο έκρινε ότι ο όρος «νομοθεσία» που χρησιμοποιείται στο άρθρο 77, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού έχει το περιεχόμενο που καθορίζεται στο άρθρο 1, στοιχείο ι', του κανονισμού. Επομένως, η διάταξη αυτή δεν αφορά τους νόμους, κανονιστικές ρυθμίσεις, διατάξεις καταστατικών, ή άλλα μέτρα που έχουν σχέση με τις κατηγορίες παροχών που μνημονεύονται στο άρθρο 4, παράγραφος 4, του κανονισμού, όπως, μεταξύ άλλων, τα ειδικά συστήματα δημοσίων υπαλλήλων ή προς αυτούς εξομοιουμένων.

41 Παρ' όλ' αυτά, το συμπέρασμα αυτό δεν αποκλείει το να μπορεί ένα πρόσωπο που λαμβάνει σύνταξη βάσει ειδικού συστήματος δημοσίων υπαλλήλων ή προς αυτούς εξομοιουμένων να επικαλεστεί το άρθρο 77, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού καθόσον το εν λόγω πρόσωπο είναι επίσης δικαιούχος άλλης παροχής γήρατος προβλεπομένης από τη διάταξη αυτή. Όμως, από τη δικογραφία δεν μπορεί να συναχθεί αν κάτι τέτοιο συμβαίνει με τον αναιρεσείοντα της κύριας δίκης.

42 Επομένως, στο ερώτημα σχετικά με το άρθρο 77, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η διάταξη αυτή πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν αφορά την κατάσταση προσώπου το οποίο είναι μόνο δικαιούχος συντάξεως οφειλομένης βάσει ειδικού συστήματος δημοσίων υπαλλήλων ή προς αυτούς εξομοιουμένων.

Επί των δικαστικών εξόδων

43 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που κατέθεσε παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με απόφαση της 30ής Απριλίου 1996 το Bundessozialgericht, αποφαίνεται:

1) **Το άρθρο 73 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 3427/89 του Συμβουλίου, της 30ής Οκτωβρίου 1989, και στη συνέχεια με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1247/92 του Συμβουλίου, της 30ής Απριλίου 1992, νοούμενο σε συνδυασμό με τις διατάξεις του σημείου Ι, Γ, του παραρτήματος Ι του ίδιου κανονισμού, πρέπει να ερμηνευθεί, προκειμένου περί της καταβολής οικογενειακών επιδομάτων σύμφωνα με τη γερμανική νομοθεσία, υπό την έννοια ότι δεν αφορά πρόσωπο, υπήκοο αυτού του κράτους μέλους, το οποίο λαμβάνει, βάσει της νομοθεσίας αυτού του κράτους, παροχή γήρατος ως συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος, στην περίπτωση όπου το εν λόγω πρόσωπο εργάστηκε μόνον εντός του κράτους μέλους του οποίου έχει την ιθαγένεια και όπου το συντηρούμενο υπ' αυτού τέκνο διακινήθηκε στο εσωτερικό της Κοινότητας μαζί με την πρώην σύζυγο του εν λόγω υπαλλήλου.**

2) **Το άρθρο 77, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71, όπως έχει τροποποιηθεί, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν αφορά την κατάσταση προσώπου το οποίο είναι μόνο δικαιούχος συντάξεως οφειλομένης βάσει ειδικού συστήματος δημοσίων υπαλλήλων ή προς αυτούς εξομοιουμένων.**

Gulmann Moitinho de Almeida Edward

Puissochet Jann

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 5 Μαρτίου 1998.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

C. Gulmann